

УДК 582.929.4(091)

В. О. Начичко, аспірантЛьвівський національний університет імені Івана Франка, кафедра ботаніки,
вул. Грушевського, 4, Львів, 79005, Україна,
тел.: +38 (098) 976-64-65, e-mail: nachichko@rambler.ru**ОГЛЯД СИСТЕМ РОДУ *THYMUS* L. (*LABIATAE* JUSS.)**

Наведено критичний огляд систем роду *Thymus* L., запропонованих з моменту валідного опублікування родової назви К. Ліннеєм (1753). З'ясовано, що, не зважаючи на тривалий період дослідження представників роду, на сьогодні немає доведеної системи, яка б чітко відображала напрямки еволюції в межах роду *Thymus*. Висловлюються деякі міркування з приводу номенклатурних питань.

Ключові слова: *Thymus* L., філогенетична система, таксономія, номенклатура.

Рід *Thymus* L. або чебрець (*Labiatae* Juss.) – критична для таксономії група рослин. Для представників цього роду характерні високий рівень поліморфізму, жіноча дводомність (гінодієція), здатність до міжвидової гібридизації. Прояв цих явищ, а також незначна кількість надійних діагностичних ознак для диференціації видів, зумовлюють складнощі таксономічної обробки цього роду. Мала кількість діагностичних ознак та їх паралельна мінливість навіть у неспоріднених груп видів ускладнюють також розуміння основних напрямків еволюції в межах роду. Це яскраво простежується у поглядах на систему роду *Thymus*, яка ще й сьогодні далека до завершеності. Тому, у зв'язку з наявністю розбіжностей у трактуванні об'єму окремих таксонів та їх рангів, появою нової фактичної інформації, доцільно здійснити критичний огляд систем роду *Thymus*.

Систематика роду *Thymus* L. бере свій початок з моменту валідного опублікування родової назви у праці К. Ліннея «Species plantarum» (1753) [28]. У цій роботі автор наводить вісім видів чебреців. Для розмежування окремих видів він застосує формальні ознаки загального габітусу рослин: тип розташування пагонів, форма суцвіття, форма стеблових та приквіткових листків. Уже з моменту опублікування праці К. Ліннея окреслюються основні тенденції до виділення природних груп видів у межах роду *Thymus*. Так, І. А. Scopoli (1772) п'ять видів роду *Thymus* флори Крайни (Словенія) за кількістю квіток на квітконосах розділяє на дві групи без таксономічного рангу: **Calamintha* Scop. (квітконоси розгалужені) та ***Serpylla* Scop. (квітконоси одноквіткові) [42]. У роботі Ж.-В. Lamarck та А. Р. de Candolle (1805) пропонується поділ представників роду *Thymus* флори Франції на групи *Thymus* Lam. та *Calamintha* Lam. [27]. В основу такого поділу покладені особливості будови середньої лопаті нижньої губи віночка квітки. Зокрема, у представників групи *Thymus* середня лопать нижньої губи віночка – цілісна, а у представників групи *Calamintha* – із виїмкою. С. Н. Persoon (1807) як діагностичну ознаку для виділення груп у межах роду пропонує використовувати особливості будови

чашечки квітки [38]. З відомих на той час 27-ми представників роду *Thymus* 21 він об'єднує у складі групи **Serpyllum* Pers. Для цих представників характерна двогуба дзвонико- або яйцеподібна чашечка квітки з неоднаковими за будовою зубцями верхньої та нижньої губи. Інші шість видів роду, яким властиві яйцевидно-округлі чашечки квіток з майже однаковими зубцями, об'єднуються у групі ***Zygis* Pers.

Вперше чітко визначену систему надвидових таксонів роду *Thymus* запропонував у 1828 р. J. E. Duby [16]. Усе різноманіття чебреців флори Франції він відносить до чотирьох секцій (табл. 1). Для розмежування секцій використовуються такі діагностичні ознаки, як форма чашечки квітки, особливості будови середньої лопаті нижньої губи віночка та способи розміщення квіток у суцвітті. В системі J. E. Duby власне рід *Thymus* представляє лише секція *Serpyllum*, яку автор приймає в об'ємі групи **Serpyllum* Pers. Решта секцій об'єднують таксони близькоспоріднених родів, що на початку XIX століття розглядалися в складі роду *Thymus*.

Іншу систему роду запропонував G. Bentham у 1834 р. [11]. За ознаками будови зубців чашечки квітки та приквіткових листків у представників роду *Thymus* автор розрізняє три секції (табл. 1). Секція *Serpyllum* приймається G. Bentham майже у тому ж об'ємі, що і група **Serpyllum* Pers., за винятком семи видів. Два з цих видів: *T. mastichina* L. та *T. cephalotos* L. автор відносить до секцій *Mastichina* та *Pseudothymbra* відповідно, а решту п'ять виключає з роду *Thymus*. В іншій роботі дослідник розглядає секцію *Serpyllum* більш широко, включаючи до неї представників секції *Mastichina* [12]. В складі секції *Serpyllum* розглядається також вид *T. capitatus* (L.) Hoffmanns. & Link, положення якого в системі роду *Thymus* є неоднозначним і трактується по-різному.

C. F. Nyman (1855) різноманіття європейських представників роду *Thymus* розділяє на сім груп невизначеного таксономічного рангу (табл. 1) [35]. При цьому не вказані ознаки, за якими виділяються ці групи. У більш пізній роботі [36] автор замість назв груп *Capitati* та *Cephaloti* використовує, відповідно, назви *Thymastra* та *Pseudothymbrae*. Група *Pseudothymbrae* об'єднує представників групи *Cephaloti* та вид *T. capitatus*. В складі групи *Thymastra* розглядається об'єм групи *Capitati* з виключенням *T. capitatus*, а також два нових види.

Чітку систему надвидових таксонів роду *Thymus*, яка об'єднала різноманіття чебреців флори Іспанії, запропонував у 1870 р. M. Willkomm [45]. За ознакою співвідношення довжин трубки віночка та чашечки квітки автор виділяє в складі роду дві великі групи (табл. 1). Представники першої з цих груп характеризуються трубкою віночка, що повністю оточена чашечкою або незначно виступає з неї. Вони об'єднані у чотири секції (табл. 1). Для представників другої групи, яка представлена однією секцією, характерна дуже видовжена трубка віночка, що виступає далеко за межі чашечки. Об'єм секцій *Mastichina*, *Serpyllum* та *Pseudothymbra*, загалом, приймається згідно з поглядами G. Bentham [11, 12]. Виняток становлять деякі види секції *Serpyllum*, які M. Willkomm відносить до секцій *Zygis* і *Piperella*.

Таблиця 1

Системи роду *Thymus* L., запропоновані в XIX – XX століттях

J. E. Duby, 1828 [16]	G. Bentham, 1834 [11]	C. F. Nyman, 1855 [35]	M. Willkomm, 1870 [45]
<p>Gen. <i>Thymus</i> L.</p> <p>1. Sect. <i>pulegiastrum</i> d uby 2. Sect. <i>Serpyllum</i> (Pers.) d uby 3. Sect. <i>Acinos</i> (Moench.) d uby 4. Sect. <i>c alaminitha</i> (Lam.) d uby</p> <p>V. Borbás, 1890 [13]</p> <p>Gen. <i>Thymus</i> L.</p> <p>I. Subg. <i>c oridothymus</i> (Rehb. f.) Borbás ('<i>c orido thymus</i>') II. Subg. <i>Euthymus</i> Borbás A) <i>vulgares</i> Nyman B) <i>Serpylla</i> Nyman Aa) <i>Hyphodromi</i> A. Kern. a₁) <i>Heterolepides</i> Borbás a₂) <i>Isolepides</i> Borbás Bb) <i>c amptodromi</i> A. Kern. I. A.) <i>g oniotrichi</i> Borbás I. B.) <i>Holotrichi</i> Borbás Cc) <i>Marginati</i> A. Kern.</p>	<p>Gen. <i>Thymus</i> L.</p> <p>1. Sect. <i>Mastichina</i> Benth. 2. Sect. <i>Serpyllum</i> Benth. 3. Sect. <i>pseudohymbra</i> Benth.</p> <p>J. Briquet, 1897 [15]</p> <p>Gen. <i>Thymus</i> L.</p> <p>1. Sect. <i>pseudohymbra</i> Benth. 2. Sect. <i>Serpyllum</i> Benth. § 1. <i>Bracteatae</i> Briq. § 2. <i>Serpylla</i> Briq. § 3. <i>piperellae</i> Briq. § 4. <i>vulgares</i> Briq. § 5. <i>Mastichinae</i> Briq.</p>	<p>Gen. <i>Thymus</i> L.</p> <p>*<i>Mastichinae</i> **<i>vulgares</i> ***<i>piperellae</i> ****<i>Serpylla</i> *****<i>Serpyllastra</i> *****<i>c apitati</i> *****<i>c ephaloti</i></p> <p>J. Velenovský, 1906 [44]</p> <p>Gen. <i>Thymus</i> L.</p> <p>1. Sect. <i>c oridothymus</i> (Rehb. f.) Velen. 2. Sect. <i>vulgares</i> Nyman ex Velen. 3. Sect. <i>orientales</i> Velen. 4. Sect. <i>Anomali</i> Rouy 5. Sect. <i>Mastichina</i> Willk. ('<i>Mastichinae</i>') (<i>Thymastra</i>) 6. Sect. <i>Thymastrum</i> Nyman ex Velen. 7. Sect. <i>pseudohymbra</i> Benth. 8. Sect. <i>piperella</i> Velen. 9. Sect. <i>Micantes</i> Velen. 10. Sect. <i>Serpyllum</i> Benth.</p>	<p>Gen. <i>Thymus</i> L.</p> <p>§ 1. 1. Sect. <i>Mastichina</i> Willk. 2. Sect. <i>Zygis</i> Willk. 3. Sect. <i>piperella</i> Willk. 4. Sect. <i>Serpyllum</i> Benth. § 2. 5. Sect. <i>pseudohymbra</i> Benth.</p> <p>M. Klokov, 1954 [4]</p> <p>Gen. <i>Thymus</i> L.</p> <p>1. Sect. <i>g ontothymus</i> Klokov a) Subsect. <i>Alternantes</i> Klokov (3 ser.) b) Subsect. <i>g oniotrichi</i> (Borbás) Klokov (3 ser.) 2. Sect. <i>verticillati</i> (Klokov & d es-Shost.) Klokov (3 ser.) 3. Sect. <i>Euserpyllum</i> Klokov (8 ser.) 4. Sect. <i>Koischyani</i> Klokov (5 ser.) 5. Sect. <i>Subbracteati</i> Klokov (5 ser.)</p>
<p>M. Guşuleac, 1961 [18]</p> <p>Gen. <i>Thymus</i> L.</p> <p>1. Sect. <i>vulgares</i> Nyman ex Velen. 2. Sect. <i>Serpyllum</i> Benth. a) Subsect. <i>c amptodromi</i> (A. Kern.) Guşul. (3 ser.) b) Subsect. <i>Marginati</i> (A. Kern.) Guşul. (2 ser.)</p>	<p>M. Machule, 1963 [30]</p> <p>Gen. <i>Thymus</i> L.</p> <p>1. Sect. <i>Thymus</i> 2. Sect. <i>Serpyllum</i> Benth. a) Subsect. <i>Marginati</i> (A. Kern.) Machule b) Subsect. <i>c amptodromi</i> (A. Kern.) Machule (3 ser., 4 subser.)</p>	<p>B. Pawlowski, 1966 [37]</p> <p>Gen. <i>Thymus</i> L.</p> <p>1. Sect. <i>Thymus</i> a) Subsect. <i>Serpylla</i> Briq. (4 ser., 5 subser.) b) Subsect. <i>Bracteati</i> Briq. c) Subsect. <i>vulgares</i> Briq.</p>	

Також з секції *Serpyllum* виключається вид *T. capitatus*, що розглядається у роді *Coridothymus* Rchb. f.

Оригінальний підхід до виділення надвидових таксонів у межах роду *Thymus* застосував А. Кернер (1874), взявши до уваги характер жилкування листків [25]. На основі цього критерію він розділяє види роду *Thymus*, споріднені з *T. serpyllum* L. (фактично – секцію *Serpyllum* Benth.), на три групи невизначеного таксономічного рангу: *Huiphodromi* ('*Huiphodromae*'); на листках помітна килеподібна центральна жилка, бічні жилки непомітні), *Camptodromi* ('*Camptodromae*'; чітко помітні бічні жилки потоншуються і зникають біля краю листової пластинки), *Marginati* ('*Marginatae*'; бічні жилки зливаються біля краю листової пластинки у спільну крайову жилку, яка оточує пластинку по колу). У більш пізній роботі [26] дослідник надає групам *Marginati* та *Camptodromi* таксономічний ранг секції. Н. Браун (1887) доповнює диференціацію А. Кернер групою *Pseudomarginati* (потужні бічні жилки зближуються біля краю листової пластинки, але чіткої крайової жилки не утворюють) [за 13].

Погляди А. Кернер і Н. Браун знаходять своє логічне продовження та деталізацію у роботі В. Борбас (1890) [13]. В складі роду *Thymus* автор розрізняє два підроди (табл. 1). До монотипного підроду *Coridothymus* належить *T. capitatus*. У підроді *Euthymus* виділяються дві групи невизначеного таксономічного рангу: *Vulgares* та *Serpylla*; в складі останньої розглядаються групи, запропоновані А. Кернер. У групі *Huiphodromi*, за ознаками відмінності або подібності в будові приквіткових та стеблових листків, В. Борбас розрізняє, відповідно, підгрупи *Heterolepides* та *Isolepides*. У групі *Camptodromi*, за ознаками форми поперечного перерізу і характеру опушення стебла генеративного пагона, пропонується поділ на підгрупи: *Goniotrichi* (стебло 4-гранне, опушене по ребрах граней або по двох протилежних гранях, поперемінно від міжвузля до міжвузля) та *Holotrichi* (стебло округле, навколо опушене). Всі підгрупи в межах груп у системі В. Борбас зазнають подальшої диференціації на підпорядковані групи видів. Зокрема, групу *Pseudomarginati* Н. Браун ex Борбас автор розглядає в складі підгрупи *Holotrichi* групи *Camptodromi*.

Своєрідну систему роду *Thymus*, що є розвитком більш пізніх варіантів систем Г. Бентама [12] та С. Ф. Нумана [36], запропонував у 1897 р. Ж. Брікет [15]. У ній рід *Thymus* поділяється на дві секції (табл. 1). В складі секції *Serpyllum*, за ознаками будови суцвіття, приквіткових та стеблових листків, розрізняються п'ять груп невизначеного таксономічного рангу. Групи *Serpylla*, *Piperellae*, *Vulgares* та *Mastichinae* за своїм об'ємом, загалом, відповідають аналогічним безранговим групам у системі С. Ф. Нумана [36]. Натомість група *Bracteatae* об'єднує представників, які С. Ф. Нуман відносив до груп *Thymastra* та *Serpyllastra*. Вид *T. capitatus* розглядається в складі роду *Coridothymus*.

Досить вагомий внесок у систематику роду *Thymus* зробив на початку ХХ століття Ж. Веленовскі [43, 44]. Він запропонував якісно нову діагностичну ознаку

видів – тип орієнтації генеративних та вегетативних пагонів. Беручи до уваги цю ознаку, J. Velenovský критично переглянув відоме на той час різноманіття чебреців та запропонував у 1906 р. свою систему роду *Thymus* [44]. У цій системі рід поділяється на десять секцій (табл. 1). Найбільшу за кількістю видів та критичну в плані систематики секцію *Serpyllum*, за ознакою орієнтації вегетативних та генеративних пагонів, автор поділяє на три безрангові групи: *Repentes* (вегетативні пагони на наступний рік не формують термінального суцвіття, а продовжують наростати верхівкою), *Pseudorepentes* (вегетативні пагони, які виникають з минулорічних фрагментів, є повзучими пагонами, на наступний рік вони формують термінальне суцвіття), *Suberecti* (вегетативні пагони, які виникають з минулорічних фрагментів, підводяться вгору, на наступний рік вони формують термінальне суцвіття).

Представлені варіанти систем роду *Thymus*, запропоновані в першій половині XIX – на початку XX століть, до певної міри були штучними, оскільки базувались переважно на одній ознаці, яка могла зазнавати паралельної мінливості навіть у неспоріднених груп. Тому ці системи, загалом, не відображали реальних філогенетичних зв'язків між окремими видами. На цю особливість звернув увагу дослідник роду *Thymus* К. Лука [29], який намагався використовувати для побудови системи комплексний підхід з врахуванням якомога більшої кількості діагностичних ознак та особливостей географічного поширення представників роду. Власне, роботи К. Лука та інших дослідників, таких як К. Ronniger [39, 40], М. Клоков та Н. Десятова-Шостенко [2, 3, 9], в 20-30-х рр. XX століття стали основою для пошуку та відбору комплексу надійних консервативних діагностичних ознак з метою побудови на їх основі вичерпної філогенетичної системи роду. Паралельно з цим у згаданий період набувають розвитку дві тенденції трактування об'єму окремих видів, засновані на політипному та монотипному стандартах виду. Послідовним прихильником політипного стандарту виду був К. Лука. Так, для території центральної Європи автор наводить гігантський вид *T. serpyllum* s. l., в складі якого розглядає велику кількість підвидів, різновидностей та форм. Таксони, яким надавався ранг підвиду, зазвичай, були описані раніше різними дослідниками як окремі види [29].

Прихильником монотипного стандарту виду був М. В. Клоков. У своїх роботах він ототожнює вид з географічною расою, описуючи велику кількість «дрібних» видів [5]. Це знаходить вираження і в системі роду *Thymus*, яку запропонував вчений [4]. Ця система охоплює представників флори колишнього Радянського Союзу в об'ємі підсекції *Serpylla* (Briq.) Des.-Shost. секції *Serpyllum* Benth. Однак М. Клоков пропонує поділ цього різноманіття чебреців на п'ять нових секцій (табл. 1). Нова секція *Goniothymus*, у свою чергу, поділяється на дві підсекції. В межах секцій та підсекцій у системі М. Клокова представлено 27 рядів. Ця система відносно добре ілюструє філогенетичні зв'язки між багатьма видами і, справедливо, може називатись філогенетичною системою. Її недоліком є надмірна «дрібність», що, зрештою, становить закономірний наслідок прийнятого у ній

монотипного стандарту виду. Також система М. Клокова не є повною, оскільки репрезентує лише різноманіття чебреців флори СРСР, відокремлено від західно-європейських представників роду *Thymus*. З цієї причини багато назв надвидових таксонів досить часто є зайвими в номенклатурному сенсі і розглядаються сьогодні як синоніми пріоритетних назв.

Крайні випадки об'єднання таксонів у види-агрегати, як і сильне їх «дроблення» до рівня географічних рас, не дають змоги чітко відобразити реальні філогенетичні зв'язки між групами всередині роду, а відтак унеможливають побудову довершеної його системи. Тому в другій половині ХХ століття спостерігається тенденція до помірною об'єднання та «дроблення» таксонів роду *Thymus*. При цьому основний акцент робиться на найбільш «надійні» діагностичні ознаки. Як наслідок, створюється консенсусна формально-логічна категорія таксономічного виду, окреслена комплексом певних діагностичних ознак. Ця категорія сприймається більше інтуїтивно, аніж об'єктивно, і зазнає певних варіацій у поглядах різних дослідників.

Одним із перших своєрідну консенсусну категорію таксономічного виду запропонував К. Ronniger [41, за 19]. Він виступає проти крайнього об'єднання таксонів у агрегати. Усе різноманіття чебреців центральної Європи, яке, згідно з поглядами К. Лука, представлене *T. serpyllum* s. l., дослідник розділяє на п'ять «основних типів». В основу цього поділу покладений комплекс ознак, що включає особливості будови стебла генеративного пагона (форма поперечного перерізу, характер опушення), орієнтацію пагонів та тип наростання пагонової системи. В складі трьох «основних типів», за характером опушення листків, розрізняються пари паралельних видів, відповідно, з опушеними та неопушеними листками [за 19].

Погляди К. Ronniger знайшли своє логічне продовження у роботах М. Machule, в одній із яких наведено варіант системи (1963), побудований для австрійських представників роду *Thymus* (табл. 1) [30]. Оригінальні фрагменти систем запропонували також М. Guşuleac (1961) та В. Pawłowski (1966) (табл. 1) [18, 37]. Однак усі ці варіанти систем, як і система М. Клокова, є фрагментарними та неповними, оскільки стосуються різноманіття чебреців певних локальних територій.

Спроба інтерпретації філогенетичної системи роду *Thymus* загалом була здійснена у роботах J. Jalas і К. Kaleva [21] та J. Jalas [22]. У системі, яку пропонують ці автори (1970, 1971), рід *Thymus*, як і в системі V. Borbás [13], поділяється на два підроди (табл. 2). Типовий підрід *Thymus* включає вісім секцій; деякі секції зазнають подальшої диференціації на підсекції (табл. 2). В більш пізній роботі J. Jalas розглядає підрід *Coridothymus* як однойменний монотипний рід [24]. Система J. Jalas та К. Kaleva є логічним розвитком системи J. Velenovský [44]. Однак, не зважаючи на якісно нові доповнення, вона остаточно не довершена і залишається в значній мірі робочим варіантом. В початковій версії цієї системи [21] нові номенклатурні комбінації, а також назви секцій та підсекцій, що пропонуються

авторами, фігурують як *combinationes invalidae* та *nomina nuda* відповідно і тому не є придатними для використання згідно з чинним Міжнародним кодексом номенклатури водоростей, грибів та рослин (далі – МКН) [20]. Також абсолютно непередставленою є синоніміка таксономічних назв, які використовують автори. Пізніше J. Jalas [22] значно покращив цю систему, провівши ґрунтовну номенклатурну ревізію надвидових таксонів європейських представників роду. В рамках цієї роботи ним були подані першоописи деяких секцій і підсекцій та запропоновані нові номенклатурні комбінації. Однак і надалі дійсно неопублікованими (*nom. nud.*), а отже незаконними, залишились назви чотирьох підсекцій; деякі назви підсекцій є неправильними згідно з МКН (табл. 2).

Досить оригінальну і, в певній мірі, альтернативну систему роду *Thymus* запропонував Ю. Л. Меніцький у 1973 р. [6, 7]. У цій системі рід *Thymus* об'єднує одинадцять секцій (табл. 2). Єдиного представника підроду *Coridothymus* автор розглядає в складі роду *Thymbra* L. (*T. capitata* (L.) Cav.). Ю. Меніцький, як і J. Velenovský [44], виділяє секцію *Orientalis*, представники якої у системі J. Jalas та K. Kaleva належать до типової секції *Thymus* та секції *Serpyllum* (підсекція *Hausknechtii*). Відповідно, секція *Thymus* приймається Ю. Меніцьким у дещо вужчому обсязі, ніж у системі J. Jalas та K. Kaleva. Секції *Teucrioides* та *Piperella* в обох системах є монотипними. В секцію *Mastichina* Ю. Меніцький, як і J. Velenovský, включає вид *T. fontanesii* Boiss. et Reut., який J. Jalas та K. Kaleva без будь-яких обґрунтувань відносять до монотипної підсекції *Fontanesii* (секція *Hyphodromi*). Погляди Ю. Меніцького стосовно об'єму секції *Pseudothymbra*, загалом, відповідають поглядам J. Jalas та K. Kaleva; додатково сюди відноситься вид *T. cilicicus* Boiss., який останні автори розглядають у складі підсекції *Thymbropsis* (секція *Hyphodromi*). В межах секції *Pseudothymbra* Ю. Меніцький виділяє три групи видів, що відповідають трьом підсекціям в системі J. Jalas та K. Kaleva [21]. У своїй системі автор наводить три секції, описані ним вперше: *Thymbropsis*, *Saturejoides* та *Serrulatus* (табл. 2). Секція *Thymbropsis* Menitsky, за виключенням двох видів, відповідає підсекції *Thymbropsis* Jalas & Kaleva (секція *Hyphodromi*), що запропонована J. Jalas та K. Kaleva без діагнозу. Підсекції *Saturejoides* та *Serrulatus* є монотипними. Їх представляють види *T. saturejoides* Coss. & Bal. та *T. serrulatus* Hochst., які, на думку Ю. Меніцького, становлять окремі напрямки еволюції роду.

Іншим, у розумінні автора, є об'єм секції *Serpyllum*. Вона поділяється на чотири підсекції (табл. 2). Підсекція *Micantes*, за виключенням *T. saturejoides*, відповідає секції *Micantes* Velen. у системі J. Jalas та K. Kaleva. Підсекцію *Serpyllastrum* Ю. Меніцький розглядає у межах секції *Serpyllum*, а не *Hyphodromi*, як це роблять J. Jalas та K. Kaleva [21]. До цієї підсекції додатково відноситься *T. holosericeus* Čelak., який останні автори розглядають в складі своєї підсекції *Thymbropsis*. Об'єм підсекції *Isolepides* приймається Ю. Меніцьким згідно з поглядами V. Borbás [13]; відповідно, група видів, споріднена з *T. pannonicus* All., не включається у підсекцію.

Таблиця 2

Сучасні системи роду *Thymus* L.

J. Jalas & K. Kaleva, 1970; J. Jalas, 1971 [21, 22]	Ю. Менцікий, 1973 [6, 7]	R. Morales, 1986, 1989, 1997 [31-33]
<p>Gen. <i>Thymus</i> L.</p> <p>I. Subg. <i>coridothymus</i> (Rchb. f.) Borbás</p> <p>II. Subg. <i>Thymus</i></p> <p>1. Sect. <i>Mastichina</i> (Mill.) Benth.</p> <p>2. Sect. <i>Micantes</i> Velen.</p> <p>3. Sect. <i>piperella</i> Willk.</p> <p>4. Sect. <i>Teucroioides</i> Jalas</p> <p>5. Sect. <i>pseudothybra</i> Benth.</p> <p>a) Subsect. <i>cephaloti</i> Jalas & Kaleva (nom. nud.)</p> <p>b) Subsect. <i>Anomali</i> (Rouy) Jalas & Kaleva (comb. inval.) ('<i>Anomalae</i>')</p> <p>c) Subsect. <i>angustifolii</i> (H. del Villar) Jalas & Kaleva (comb. inval.)</p> <p>6. Sect. <i>Thymus</i></p> <p>a) Subsect. <i>Serpyllastroides</i> Jalas & Kaleva (nom. illeg.)</p> <p>b) Subsect. <i>Thymastrum</i> (Nyman ex Velen.) Jalas & Kaleva (comb. inval.) ('<i>Thymastra</i>')</p> <p>7. Sect. <i>Hypodromi</i> (A. Kern.) Halácsy</p> <p>a) Subsect. <i>Thymbropsis</i> Jalas & Kaleva (nom. nud.)</p> <p>b) Subsect. <i>Fontanesii</i> Jalas & Kaleva (nom. nud.)</p> <p>c) Subsect. <i>Serpyllastrum</i> H. del Villar</p> <p>d) Subsect. <i>Subbracteati</i> (Klokov) Jalas</p> <p>8. Sect. <i>Serpillum</i> (Mill.) Benth.</p> <p>a) Subsect. <i>Isolepides</i> (Borbás) Halácsy</p> <p>b) Subsect. <i>pseudopiperella</i> Jalas ('<i>pseudopiperellae</i>')</p> <p>c) Subsect. <i>Insulares</i> Jalas</p> <p>d) Subsect. <i>Koischyani</i> (Klokov) Jalas</p> <p>e) Subsect. <i>Hausknechtii</i> Jalas & Kaleva (nom. nud.)</p> <p>f) Subsect. <i>pseudomarginati</i> (H. Braun ex Borbás) Jalas</p> <p>g) Subsect. <i>Alternantes</i> Klokov</p> <p>h) Subsect. <i>Serpylla</i> (Briq.) d es. -Shost.</p>	<p>Gen. <i>Thymus</i> L.</p> <p>1. Sect. <i>Thymus</i></p> <p>2. Sect. <i>orientales</i> Velen.</p> <p>3. Sect. <i>Teucroioides</i> Jalas</p> <p>4. Sect. <i>Mastichina</i> (Mill.) Benth.</p> <p>5. Sect. <i>pseudothybra</i> Benth.</p> <p>Група 1 Група 2 Група 3</p> <p>6. Sect. <i>Thymbropsis</i> Menitsky</p> <p>7. Sect. <i>Satureioides</i> Menitsky</p> <p>8. Sect. <i>Serrulatus</i> Menitsky</p> <p>9. Sect. <i>piperella</i> Willk.</p> <p>10. Sect. <i>Serpillum</i> Benth.</p> <p>a) Subsect. <i>Micantes</i> (Velen.) Menitsky</p> <p>b) Subsect. <i>Serpyllastrum</i> H. del Villar</p> <p>c) Subsect. <i>Isolepides</i> (Borbás) Halácsy</p> <p>Група T. <i>striatus</i> Група T. <i>guberlinensis</i> Група T. <i>pallasianus</i> Група T. <i>sipyleus</i></p> <p>d) Subsect. <i>Serpillum</i></p> <p>Група T. <i>mongolicus</i> Група T. <i>mandshuricus</i> Група T. <i>serpyllum</i> Група T. <i>sibiricus</i></p> <p>Група T. <i>baicalensis</i> Група T. <i>dahuricus</i> Група T. <i>quinquecostatus</i></p> <p>11. Sect. <i>Marginati</i> (A. Kern.) A. Kern.</p> <p>a) Subsect. <i>Marginati</i> Група T. <i>herba barona</i> Група T. <i>praecox</i> Група T. <i>koischyanus</i> Група T. <i>comosus</i> Група T. <i>nummularius</i></p> <p>b) Subsect. <i>verticillati</i> (Klokov & d es. -Shost.) Menitsky Група T. <i>marschallianus</i> Група T. <i>glabrescens</i></p>	<p>Gen. <i>Thymus</i> L.</p> <p>1. Sect. <i>Micantes</i> Velen.</p> <p>2. Sect. <i>Mastichina</i> (Mill.) Benth.</p> <p>3. Sect. <i>piperella</i> Willk.</p> <p>4. Sect. <i>Teucroioides</i> Jalas</p> <p>5. Sect. <i>pseudothybra</i> Benth.</p> <p>a) Subsect. <i>pseudothybra</i></p> <p>b) Subsect. <i>Anomali</i> (Rouy) R. Morales</p> <p>6. Sect. <i>Thymus</i></p> <p>a) Subsect. <i>Thymastrum</i> (Nyman ex Velen.) R. Morales ('<i>Thymastra</i>')</p> <p>b) Subsect. <i>Thymus</i></p> <p>7. Sect. <i>Hypodromi</i> (A. Kern.) Halácsy</p> <p>a) Subsect. <i>Subbracteati</i> (Klokov) Jalas</p> <p>b) Subsect. <i>Serpyllastrum</i> H. del Villar</p> <p>c) Subsect. <i>Thymbropsis</i> Jalas ex R. Morales</p> <p>8. Sect. <i>Serpillum</i> (Mill.) Benth.</p> <p>a) Subsect. <i>Insulares</i> Jalas</p> <p>b) Subsect. <i>Koischyani</i> (Klokov) Jalas</p> <p>c) Subsect. <i>pseudopiperella</i> Jalas</p> <p>d) Subsect. <i>Isolepides</i> (Borbás) Halácsy</p> <p>e) Subsect. <i>Alternantes</i> Klokov</p> <p>f) Subsect. <i>pseudomarginati</i> (H. Braun ex Borbás) Jalas</p> <p>g) Subsect. <i>Serpillum</i></p>

Натомість сюди Ю. Мєніцький відносить всіх представників підсекції *Subbracteati* (секція *Hyphodromi*), а також деяких представників підсекцій *Kotschyani*, *Pseudomarginati* (секція *Serpyllum*) та *Angustifolii* (секція *Pseudothymbra*) системи J. Jalas та K. Kaleva. В підсекції *Isolepides* виділяються чотири групи близькоспоріднених видів (табл. 2). Типова підсекція *Serpyllum*, загалом, відповідає підсекції *Serpylla* (Scop.) Klokov & Des-Shost. в системі J. Jalas та K. Kaleva. Вона об'єднує сім груп споріднених видів (табл. 2).

Секцію *Marginati* Ю. Мєніцький поділяє на дві підсекції (табл. 2). До типової підсекції *Marginati* належать п'ять груп споріднених видів, які J. Jalas та K. Kaleva [21] і J. Jalas [22] розглядають в складі секції *Serpyllum*. Підсекція *Verticillati* включає представників, споріднених з *T. pannonicus*. Тут, у свою чергу, виділяються дві групи видів (табл. 2), що об'єднують, відповідно, суберектні та псевдорепентні форми. На наш погляд, такий поділ на групи в межах підсекції *Verticillati* є досить умовним, оскільки її представники характеризуються значною пластичністю в будові пагонової системи. Як наслідок, в особин одного і того ж виду, залежно від умов оселища, може формуватись різний габітус. Яскравим прикладом є *T. pannonicus*. В системі Ю. Мєніцького цей вид розглядається у вузькому розумінні, без включення до його складу форм *T. marschallianus* Willd. Як формальну ознаку для розмежування згаданих видів Ю. Мєніцький наводить загальні особливості організації пагонової системи. Згідно з цією ознакою *T. pannonicus* s. str. характеризується псевдорепентним габітусом, а *T. marschallianus* – суберектним [7]. Як свідчать наші польові спостереження, а також дані літературних джерел [1], форми *T. marschallianus* можуть мати як суберектний, так і псевдорепентний, габітус. Тому ця ознака не є ефективною для розмежування таксонів *T. marschallianus* та *T. pannonicus*, що додатково підтверджує правомірність їх ототожнення. Таким чином, доцільно прийняти погляди J. Jalas [23] і розглядати видову назву *T. marschallianus* таксономічним синонімом назви *T. pannonicus*. Остання назва є пріоритетною і повинна бути прийнята відповідно до МКН.

Недоліки системи J. Jalas та K. Kaleva були усунуті в роботах R. Morales [31–34]. В одній із ранніх робіт [31] автор валідно опублікував нову номенклатурну комбінацію *T. subsect. Anomali* (Rouy) R. Morales, розділивши секцію *Pseudothymbra* Benth. на дві підсекції (табл. 2). У секції *Thymus* він виділяє дві підсекції; з них типова підсекція *Thymus* об'єднує групу видів, яку J. Jalas та K. Kaleva розглядали як підсекцію *Serpyllastroides* (табл. 2). В межах секції *Hyphodromi* (A. Kern.) Halácsy R. Morales [32] виділяє підсекцію *Thymbropsis* Jalas ex R. Morales, наводячи її діагноз; аналогічно до поглядів J. Jalas [22] тут також розрізняються ще дві підсекції (табл. 2) [33]. Підсекція *Thymbropsis* об'єднує представників підсекцій *Thymbropsis* Jalas et Kaleva та *Fontanesii* Jalas & Kaleva системи J. Jalas та K. Kaleva [21]; також сюди включається *T. laconicus* Jalas, який J. Jalas [22] відносить до підсекції *Serpyllastrum*. В складі підсекції *Subbracteati* розглядаються, відповідно,

представники підсекції *Angustifolii* (H. del Villar) Jalas & Kaleva (секція *Pseudothymbra*), додатково тут наводяться два види, які J. Jalas [22] розглядає у підсекції *Isolepides* (секція *Serpyllum*). Деякі види переносяться із підсекції *Subbracteati* у підсекцію *Serpyllastrum*. В склад останньої включаються також всі представники підсекції *Hausknechtii* Jalas & Kaleva, яку J. Jalas та K. Kaleva розглядали в складі секції *Serpyllum*. Відповідно, в межах секції *Serpyllum* R. Morales, як і J. Jalas [22], виділяє сім підсекцій (табл. 2). Об'єми цих підсекцій у системах R. Morales та J. Jalas – K. Kaleva майже ідентичні. Секції *Micantes*, *Mastichina* та *Piperella* за видовим складом тотожні в обох системах, тоді як секція *Teucroides* в системі R. Morales уже не монотипна, а включає три види [33]. Єдиного представника підроду *Coridothymus* автор розглядає в складі роду *Thymbra* [31].

Побудовані на основі морфологічних ознак, сучасні системи роду *Thymus*, що представлені у роботах J. Jalas і K. Kaleva [21], J. Jalas [22], Ю. Меніцко [6, 7] та R. Morales [31–34], є дуже відмінними в трактуванні об'єму певних надвидових таксонів. Це залежить від ознак, яким автори надають вирішального значення для характеристики тих чи інших груп видів. Кардинально різними у цих системах є погляди стосовно об'єму секцій *Hyphodromi* та *Serpyllum*. В системах J. Jalas – K. Kaleva та R. Morales, які широко використовуються у найновіших таксономічних ревізіях роду [10, 34], ці групи, вірогідно, не є монофілетичними, а становлять собою гетерогенні конгломерати, що не відображають чітко напрямки еволюції у межах роду. В цьому випадку, напевно, більш правильними є погляди Ю. Меніцко, хоча їх також не можна вважати остаточними. Запропоновані автором діагностичні ознаки будови чашечки квітки, яким, поряд з іншими, надається провідна (а іноді і вирішальна) роль для розмежування секцій, є досить консервативними і однаково еволюціонують у споріднених груп видів. Тому обґрунтованою є позиція автора щодо розмежування секцій *Serpyllum* і *Marginati*, які є дериватами предків із двох рівновікових груп, відповідно секцій *Pseudothymbra* та *Thymus* [6, 7]. З цих же причин вважаємо правомірним і повне розформування Ю. Меніцким секції *Hyphodromi*.

Можливо, чітке розуміння напрямків еволюції в межах роду *Thymus* та побудову довершеної його системи принесе використання молекулярно-генетичних методів досліджень, які значно поширились в останнє десятиліття. Стосовно роду *Thymus* поки що є невелика кількість досліджень у цьому напрямку [14, 17], тому робити остаточні висновки зарано. Однак уже сьогодні молекулярно-генетичними методами підтверджена чітка відособленість виду *T. capitatus* від решти представників роду *Thymus* та правомірність віднесення його до роду *Thymbra* [14].

Як підсумок цього огляду, вважаємо за необхідне навести також деякі критичні зауваження стосовно номенклатури надвидових таксонів, які прийняті в сучасних системах роду *Thymus*. J. Jalas [22], а згодом і інші дослідники [10, 31, 33, 34], назви секцій *Mastichina* та *Serpyllum*, запропоновані G. Bentham [11], цитують наступним

чином: *T. sect. Mastichina* (Mill.) Benth. та *T. sect. Serpyllum* (Mill.) Benth. Подане в дужках скорочення прізвища автора, згідно з МКН, є посиланням на базионіми назв секцій, якими є назви таксонів, запропоновані P. Miller: *Mastichina* Mill. 1754, Gard. dict. Abr. ed. 4, 2: 332 та *Serpyllum* Mill. 1754, Gard. dict. Abr. ed. 4, 3: 286 відповідно. В оригінальній роботі G. Bentham [11] немає жодного посилання на ці базионіми P. Miller. Тому назви секцій, на перший погляд, слід приписувати G. Bentham і наводити їх як *T. sect. Mastichina* Benth. та *T. sect. Serpyllum* Benth. це робить і сам автор у більш пізній публікації [12]; аналогічно цитується секція *Serpyllum* і у роботі Ю. Меніцького [6]. Втім, незважаючи на те, що назви секцій, опубліковані G. Bentham як назви нових таксонів, їх все ж потрібно розглядати як нові комбінації, оскільки існують потенційні базионіми (назви, запропоновані P. Miller), які застосовувалися до тих самих таксонів (МКН: ст. 41.4). Тому правильною є позиція J. Jalas [22] і назви секцій слід цитувати як *T. sect. Mastichina* (Mill.) Benth. та *T. sect. Serpyllum* (Mill.) Benth.

Однак назва *T. sect. Serpyllum* (Mill.) Benth. 1834, Labiat. Gen. Spec.: 340 опублікована пізніше від аналогічної назви таксону того ж рангу *T. sect. Serpyllum* (Pers.) d uby, 1828, Bot. Gall., pars prima: 372. На цю особливість вперше звернув увагу Ю. Меніцький в обробці роду *Thymus* у «Флорі європейської частини СРСР» [8]. У цій роботі автор помилково вважає назви *T. sect. Serpyllum* (Mill.) Benth. та *T. sect. Serpyllum* (Pers.) d uby (Ю. Меніцький наводить як *T. sect. Serpyllum* (Pers.) d C) омонімами [8, с. 194], тобто назвами, що пишуться однаково, але ґрунтуються на різних номенклатурних типах (МКН: ст. 53.1). Тоді використання назви *T. sect. Serpyllum* (Mill.) Benth., згідно з МКН, є неприпустимим, оскільки вона виступає більш пізнім омонімом і тому незаконна (ст. 53.4); назва *T. sect. Serpyllum* (Pers.) d uby не може використовуватись як назва секції, що замінює попередню назву, оскільки, за визначенням омоніма (ст. 53.1), ґрунтується на іншому типі, відмінному від типу *T. sect. Serpyllum* (Mill.) Benth. Для вирішення цієї номенклатурної проблеми Ю. Меніцький, діючи відповідно до МКН, замінює назву секції *T. sect. Serpyllum* (Mill.) Benth. на *T. sect. c amptodromi* (A. Kern.) A. Kern. [8, с. 194]. це призводить, у свою чергу, до заміни назви підсекції *T. subsect. Serpyllum* на пріоритетну, у цьому випадку, назву *T. subsect. Serpylla* (Briq.) d es.-Shost. [8, с. 198].

Насправді, назви *T. sect. Serpyllum* (Mill.) Benth. та *T. sect. Serpyllum* (Pers.) d uby ґрунтуються на одному і тому ж номенклатурному типі. Справа в тому, що в розумінні J. d uby [16], як і в розумінні G. Bentham [11], *T. sect. Serpyllum* об'єднує, загалом, ті ж самі види, що і безрангова група * *Serpyllum* Pers. 1807, Syn. Pl. 2: 130, запропонована C. Persoon [38]. J. d uby біля назви *T. sect. Serpyllum* навіть цитує скорочення прізвища «Pers.», яке виступає непрямим посиланням на базионім *T. Serpyllum* Pers. і робить валідним оприлюднення нової комбінації *T. sect. Serpyllum* (Pers.) d uby (МКН: ст. 38.14; чт. 41.3). Всі ці підрозділи роду *Thymus*, запропоновані C. Persoon, J. d uby та G. Bentham, включають до свого складу *T. serpyllum* L.,

номенклатурний тип якого одночасно слід розглядати в якості номенклатурного типу назви кожного з цих підрозділів (МКН: ст. 22.6). Таким чином, назви секцій *T. sect. Serpyllum* (Mill.) Benth. та *T. sect. Serpyllum* (Pers.) Duby, що ґрунтуються на одному і тому ж номенклатурному типі, є не омонімами, а ізонімами. Згідно з МКН (ст. 6.3, Примітка 2), більш пізній ізонім ігнорується, а найбільш ранній (тобто *T. sect. Serpyllum* (Pers.) Duby) має номенклатурний статус. Тому пропозиція Ю. Меницького стосовно заміни назви секції *Serpyllum* на *Camptodromi* є неправомірною. Назва секції повинна бути збережена і наводитись не як *T. sect. Serpyllum* (Mill.) Benth., а як *T. sect. Serpyllum* (Pers.) Duby. Повинна зберігатись також і назва підсекції *T. subsect. Serpyllum*.

Інший випадок спостерігається із застосуванням назви підрозділу роду *Thymus* – *Thymbropsis*. Ю. Л. Меницький [6] описав під цією назвою таксон в ранзі секції: *T. sect. Thymbropsis* Menitsky, 1973, Бот. журн. 58, 6: 798. При цьому автор позначив *T. broussonettii* Boiss. як тип цієї назви. Пізніше R. Morales [32] описав таксон в ранзі підсекції: *T. subsect. Thymbropsis* Jalas ex R. Morales, 1989, Anales Jard. Bot. Madrid, 45(2): 562 з номенклатурним типом *T. maroccanus* Ball. В цьому випадку, незалежно від того, що ранги таксонів різні, назва *T. subsect. Thymbropsis* Jalas ex R. Morales є більш пізнім омонімом назви *T. sect. Thymbropsis* Menitsky і повинна бути відхилена як незаконна назва (МКН: ст. 21.1, Примітка 1; ст. 53.4). Тому для таксону, описаного R. Morales в ранзі підсекції, необхідно запропонувати нову назву, типом якої буде *T. maroccanus* (МКН: ст. 6.11; ст. 7.4).

Список використаної літератури

1. Гогина Е. Е. Изменчивость и формообразование в роде Тимьян / Е. Е. Гогина. – М.: Наука, 1990. – 208 с.
2. Клоков М. Чебреці України / М. Клоков, Н. Десятова-Шостенко // Вісник Київ. ботан. саду. – 1932. – Вип. 16. – С. 77–97.
3. Клоков М. В. Чебреці европейской части СССР / М. В. Клоков, Н. А. Десятова-Шостенко // Учен. зап. Харк. держ. унів. – 1938. – № 14. – С. 281–310.
4. Клоков М. В. Род 1299. Тимьян – *Thymus* L. / М. В. Клоков // Флора СССР / гл. ред. Б. К. Шишкин. – Т. 21 / под ред. В. Л. Комарова. – Москва [и др.]: Изд.-во АН СССР, 1954. – С. 470–591.
5. Клоков М. В. Расообразование в роде тимьянов – *Thymus* L. на территории Советского Союза / М. В. Клоков. – Киев: Наукова думка, 1973. – 190 с.
6. Меницкий Ю. Л. Надвидовые таксоны рода *Thymus* L. (*Labiatae*). I / Ю. Л. Меницкий // Бот. журн. – 1973. – Т. 58, № 6. – С. 794–805.
7. Меницкий Ю. Л. Надвидовые таксоны рода *Thymus* L. (*Labiatae*). II / Ю. Л. Меницкий // Бот. журн. – 1973. – Т. 58, № 7. – С. 988–994.
8. Меницкий Ю. Л. Род 35. Тимьян – *Thymus* L. / Ю. Л. Меницкий // Флора европейской части СССР / отв. ред. Ан. А. Федоров. – Т. 3 / ред. Ю. Л. Меницкий. – Ленинград: Наука, 1978. – С. 191–204.
9. Шостенко-Десятова Н. О. До питання про філогенію видів роду *Thymus* L. підсекції *Serpylla* Briquet / Н. О. Шостенко-Десятова // Уч. зап. Харк. держ. унів. – 1936. – Кн. 6–7. – С. 287–304.

10. Bartolucci F. Verso una revisione biosistemática del genere *Thymus* L. (*Lamiaceae* Martinov) in Italia: considerazioni nomenclaturali, sistematiche e criticità tassonomica / F. Bartolucci // Ann. Bot. (Roma). – 2010. – Suppl. 2009. – P. 135–148.
11. Bentham G. Labiatarum genera et species / G. Bentham. – London: J. Moyes, 1832–1836. – LXVI–II, 783 p.
12. Bentham G. XXXV. *Thymus* Linn. / G. Bentham // Prodr. systematis naturalis regni vegetabilis... (DC.): [in 17 part.]. – Parisii: Treuttel et Würtz, 1824–1873. – Pars 12. – 1848. – P. 197–208.
13. Borbás V. Symbolae ad Thymos Europae mediae, praecipue Hungariae cognoscendos / V. Borbás // Math. Term. Közlem. – 1890. – V. 24. – P. 37–116.
14. Bräuchler C. Molecular phylogeny of *Menthinae* (*Lamiaceae*, *Nepetoideae*, *Mentheae*) – taxonomy, biogeography and conflicts / C. Bräuchler, H. Meimberg, G. Heubl // Mol. Phylogenet. Evol. – 2010. – V. 55, iss. 2. – P. 501–523.
15. Briquet J. 108. *Coridothymus* Reichb. f., 109. *Thymus* L. / J. Briquet // Die natürlichen Pflanzenfamilien. – Bd. 4, Abt. 3 a. – Leipzig: W. Engelmann, 1897. – S. 310–313.
16. Duby J. E. Aug. Pyrami de Candolle Botanicon gallicum: [in 2 part.] / J. E. Duby. – Ed. 2. – Paris: Desray, 1828–1830. – Pars 1. – 1828. – P. I–XII, I–LVIII, 1–544.
17. Federici S. DNA barcoding to analyse taxonomically complex groups in plants: the case of *Thymus* (*Lamiaceae*) / S. Federici, A. Galimberti, F. Bartolucci [et al.] // Bot. J. Linn. Soc. – 2013. – V. 171, iss. 4. – P. 687–699.
18. Guşuleac M. Genul 480. *Thymus* L. / M. Guşuleac // Flora Republicii populare Romîne / red. pr. T. Săvulescu. – T. 8 / red. E. I. Nyárády. – Bucureşti: Editura Academiei Republicii populare Romîne, 1961. – P. 301–334.
19. Hegnauer R. Beitrag zur chemischen und morfologischen Kenntnis der schweizerischen Thymusformen / R. Hegnauer // Ber. Schweiz. Bot. Ges. – 1948. – Bd. 48. – S. 391–462.
20. International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants (Melbourne Code), Adopted by the Eighteenth International Botanical Congress Melbourne, Australia, July 2011 [Електронний ресурс] / ed. by J. McNeill, F. R. Barrie, W. R. Buck [et al.]. – Bratislava, 2012. – Режим доступу: <http://www.iapt-taxon.org/nomen/main.php>.
21. Jalas J. Supraspezifische Gliederung und Verbreitungstypen in der Gattung *Thymus* L. (*Labiatae*) / J. Jalas, K. Kaleva // Feddes Repert. – 1970. – Bd. 81. – S. 93–106.
22. Jalas J. Notes on *Thymus* L. (*Labiatae*) in Europe I. Supraspecific classification and nomenclature / J. Jalas // Bot. J. Linn. Soc. – 1971. – V. 64, iss. 2. – P. 199–215.
23. Jalas J. Notes on *Thymus* L. (*Labiatae*) in Europe II. Comments on species and subspecies / J. Jalas // Bot. J. Linn. Soc. – 1971. – V. 64, iss. 3. – P. 247–271.
24. Jalas J. 36. *Thymus* L. & 37. *Coridothymus* Reichb. fil. / J. Jalas // Flora of Turkey / ed. by P. H. Davis. – V. 7. – Edinburgh: Univ. Press, 1982. – P. 349–382.
25. Kerner A. Die Vegetations-Verhältnisse des mittleren und östlichen Ungarns und angrenzenden Siebenbürgens. LXXI / A. Kerner // Österr. Bot. Z. – 1874. – Jg. 24, № 6. – S. 182–185.
26. Kerner A. Schedae ad Floram exsiccata Austro-Hungaricam / A. Kerner. – Fasc. 1. – Vindobonae: A. Eurich, 1881. – [1], 136, [3] p.
27. Lamarck J.-B. de. Flore française: [in 5 t.] / J.-B. de Lamarck, A. P. de Candolle. – 3d ed. – Paris, 1805–1815. – V. 3. – 1805. – 731 p.
28. Linnaeus C. Species plantarum: [in 2 t.] / C. Linnaeus. – Holmiae: L. Salvii, 1753. – V. 2. – P. 561–1200, [1–31].
29. Lyka K. *Thymus* L. / K. Lyka, H. Gams // Illustrierte Flora von Mitteleuropa / G. Hegi. – Bd. 5, Tl. 4. – München: J. F. Lehmann, 1927. – S. 2306–2327.
30. Machule M. Österreichs *Thymus*-Sippen / M. Machule // Phyt. – 1963. – Bd. 10. – S. 128–144.
31. Morales R. Taxonomía de los géneros *Thymus* (excluida la sección *Serpyllum*) y *Thymbra* en la península Ibérica / R. Morales // Ruizia. – 1986. – V. 3. – P. 1–324.

32. Morales R. *Thymus neurophyllus* (Rech. fil.) R. Morales, comb. nov. / R. Morales // *Anales Jard. Bot. Madrid*. – 1989. – V. 45(2). – P. 562.
33. Morales R. Synopsis of the genus *Thymus* L. in the Mediterranean area / R. Morales // *Lagascalia*. – 1997. – V. 19(1–2). – P. 249–261.
34. Morales R. 21. *Thymus* L. / R. Morales // *Flora iberica: plantas vasculares de la Península Ibérica e Islas Baleares* / ed. by S. Castroviejo [et al.]. – Madrid: Real Jardín Botánico, 1986–. – (1. Flora Península Ibérica). V. 12: Verbenaceae–Labiatae–Callitrichaceae. – 2010. – P. 349–409.
35. Nyman C. F. Sylloge florae Europaeae / C. F. Nyman. – Örebro: N. M. Lindh, 1854–1855. – XXII, 441, [1] p.
36. Nyman C. F. *Conspectus florae Europaeae* / C. F. Nyman. – Örebro Sueciae: Typis Officinae Bohlinianae, 1878–1882. – [6], 858 p.
37. Pawłowski B. *Observationes ad Thymos polonicos et nonnullos ucrainicos pertinentes* / B. Pawłowski // *Fragm. Flor. et Geobot.* – 1966. – Ann. 12 (4). – P. 387–412.
38. Persoon C. H. *Synopsis plantarum*: [in 2 part.] / C. H. Persoon. – Parisiis Lutetiorum, 1805–1807. – Pars 2. – 1807. – 657, [2] p.
39. Ronniger K. Beiträge zur Kenntnis der Gattung *Thymus* L. I. 1. Die britischen Arten und Formen / K. Ronniger // *Feddes Repert.* – 1924. – Bd. 20. – S. 321–332.
40. Ronniger K. Beiträge zur Kenntnis der *Thymus*-Flora der Balkanhalbinsel / K. Ronniger // *Feddes Repert.* – 1924. – Bd. 20. – S. 334–336, 385–390.
41. Ronniger K. Bestimmungstabelle für die *Thymus*-Arten des Deutschen Reiches / K. Ronniger // *Ber. Bayer. Bot. Ges.* – 1954. – Bd. 30. – S. 103–108.
42. Scopoli I. A. *Flora Carniolica*: [in 2 t.] / I. A. Scopoli. – 2d ed. – Vindobonae: J. P. Krauss, 1772. – V. 1. – [72], 448 p.
43. Velenovský J. Nachträge zur Flora von Bulgarien / J. Velenovský // *Sitzungsber. Königl. Böhm. Ges. Wiss., Math.-Naturwiss. Cl.* – 1903. – S. 1–28.
44. Velenovský J. Vorstudien zu einer Monographie der Gattung *Thymus* L. / J. Velenovský // *Beih. Bot. Centralbl.*, Abt. 2. – 1906. – Bd. 19. – S. 271–287.
45. Willkomm M. D. *Thymus* L., DI. *Coridothymus* Rchb. f. / M. Willkomm // *Prodromus florae hispanicae*: [in 3 vol.] / M. Willkomm, J. Lange. – Stuttgartiae: E. Schweizerbart, 1861–1880. – V. 2. – 1870. – P. 399–408.

Стаття надійшла до редакції 20.06.13

В. А. Начычко

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
кафедра ботаники,
ул. Грушевского, 4, Львов, 79005, Украина

ОБЗОР СИСТЕМ РОДА *THYMUS* L. (*LABIATAE* JUSS.)

Резюме

Приведен критический обзор систем рода *Thymus* L., предложенных с момента валидного опубликования родового названия К. Линнеем (1753). Выяснено, что, несмотря на длительный период исследования представителей рода, в настоящее время нет совершенной системы, которая бы четко отражала направления эволюции в пределах рода *Thymus*. Высказываются некоторые соображения по поводу номенклатурных вопросов.

Ключевые слова: *Thymus* L., филогенетическая система, таксономия, номенклатура.

V. O. Nachychko

Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Botany,
4, Hrushevskiy Str., Lviv, 79005, Ukraine

SURVEY OF THE SYSTEMS OF GENUS *THYMUS* L. (*LABIATAE* JUSS.)

Summary

The paper contains a critical survey of the systems of genus *Thymus* L. proposed since the date of generic name's valid publication by C. Linnaeus (1753). It was found that, despite the long period of studies of the genus representatives today, there is no perfect system reflected clearly the evolutionary trends within genus *Thymus*. Some considerations on the questions of nomenclature are made.

Key words: *Thymus* L., phylogenetic system, taxonomy, nomenclature.